

Code No. 1005

CLASS : 11th (Eleventh)

Series : 11-M/2019

रोल नं०

संस्कृत

(Only for Fresh/School Candidates)

समय : 3 घण्टे]

[पूर्णांक : 80

- कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ 8 तथा प्रश्न 15 हैं।
- प्रश्न-पत्र में सबसे ऊपर दिये गये कोड नम्बर को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।
- कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।
- उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/पन्ने न छोड़ें।
- उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी।
अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।
- परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।
- कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।

1005

P. T. O.

निर्देशः -

- (i) प्रत्येकं खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि।
- (ii) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।
- (iii) श्रेष्ठाङ्कान् प्राप्तये सुवाच्यलेखोऽपेक्ष्यते।

खण्डः 'क'

(अपठित-अवबोधनम्)

1. अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा एतदाधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतपूर्णवाक्येन लिखत - 2 × 5 = 10

दिल्लीनगरं भारतस्य राजधानी वर्तते। एतत् नगरमतीव प्राचीनमैतिहासिकं चास्ति। अस्य पुरातनं नाम इन्द्रप्रस्थः आसीत्। दिल्लीनगरे बहूनि प्राचीनानि नवानि च दर्शनीयानि स्थानानि विद्यन्ते। तथाहि-विरला-मन्दिरम्, संसद्-भवनम्, राष्ट्रपति-भवनम्, राष्ट्रीय-संग्रहालयः, जन्तुशाला कुतुबमीनारश्च। दिल्लीनगरं व्यापारस्य उद्योगानां चापि केन्द्रम् वर्तते। संक्षेपतः इति कथयितुं शक्यते - 'यत् दिल्लीनगरमतिमृद्धम् वैभवपूर्णम् चास्ति।'

- (क) दिल्लीनगरं कस्य राजधानी वर्तते ?
- (ख) दिल्लीनगरं केषां केन्द्रम् वर्तते ?
- (ग) अस्य पुरातनं नाम किम् आसीत् ?
- (घ) संक्षेपतः किं कथयितुं शक्यते।'
- (ङ) अस्य अनुच्छेदस्य समुचितं शीर्षकं लिखत।

1005

खण्ड: 'ख'
(रचनात्मक-लेखनम्)

2. अधोलिखितेषु विषयेषु **एकम्** धिकृत्य लघुनिबन्धं संस्कृतभाषायां लिखत - 6
- (क) गणतन्त्रदिवसः,
(ख) मम मित्रम्,
(ग) मम प्रियः कविः।
3. अधोलिखितेषु कस्यापि **एकस्य** जीवनकृतिविषयकः संक्षिप्तपरिचयः हिन्दीभाषायां लिखत - 4
- (क) महर्षिः वाल्मीकिः,
(ख) महाकविः शूद्रकः।
4. अधोलिखितेषु कस्यापि **एकस्य** संक्षिप्तपरिचयः हिन्दीभाषायां लिखत -4
- (क) महाभारतम्,
(ख) जातकमाला।

खण्ड: 'ग'
(पठित - अवबोधनम्)

5. अधोलिखितश्लोकस्य हिन्दीभाषायां व्याख्या कार्या - 4
- पुष्पभारसमृद्धानि शिखराणि समन्ततः।
लताभिः पुष्पिताग्राभिरूपगूढानि सर्वतः॥

6. अधोलिखितगद्यांशस्य हिन्दीभाषायां व्याख्या कार्या - 4
रदनिके ! किम्मम एतया मृत्तिकाशकटिकया ? तामेव सौवर्णशकटिकां देहि।
7. अधोलिखितासु सूक्तिद्वयस्य भावार्थं हिन्दीभाषायां लिखत - $2 \times 2 = 4$
(क) तन्मे मनः शिवसङ्कल्पमस्तु।
(ख) यस्य वृत्तं न जल्पन्ति मानवा महदद्भुतम्।
(ग) दयालुः पुरुषः श्रेष्ठः सर्वजन्तूपकारकः।
8. अधोलिखितगद्यांशं पठित्वा एतदाधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतपूर्णवाक्येन लिखत - $1 \times 3 = 3$
सलिलतीरवासिनः पक्षिणः वायसगणाः च यावत् तान् मत्स्यान् भक्षयितुं चिन्तयन्ति स्म तावद् विषाददैन्यवशगं मीनकुलमवेक्ष्य वोधिसत्त्वः करुणायमानः चिन्तामापेदे। कष्टाबत इयम् आपद् आपतिता मीनानाम्।
(क) कः करुणायमानः चिन्तामापेदे ?
(ख) केषाम् इयम् आपद् आपतिता ?
(ग) के मत्स्यान् भक्षयितुं चिन्तयन्ति स्म ?
9. अधोलिखितश्लोकं पठित्वा एतदाधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतपूर्णवाक्येन लिखत - $1 \times 2 = 2$
विदुरा नाम वै सत्या जगर्हे पुत्रमौरसम्।
निर्जितं सिन्धुराजेन शयानं दीनचेतसाम्॥

- (क) विदुरा कं जगर्हे ?
 (ख) पुत्रः केन निर्जितः ?

10. रेखाङ्कितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत - $1 \times 4 = 4$
 (क) गान्धिनः मनसा हरिश्चन्द्रनाटकं प्रयुक्तम् आसीत्।
 (ख) ईशः वर्षातपयोः ताभ्यां सार्धं तिष्ठति।
 (ग) सिन्धोः विलम्बेन आगता रत्ना चिन्तिता।
 (घ) भूतले जीवनरक्षा परिक्षीयते।

खण्डः 'घ'

(अनुप्रयुक्त व्याकरणम्)

11. अधोलिखितेषु छन्देषु कस्यापि एकस्य लक्षणोदाहरणौ संस्कृतभाषायां लिखत - 4
 (i) अनुष्टुप्,
 (ii) इन्द्रवज्रा।
12. अधोलिखितेषु अलंकारेषु कस्यापि एकस्य लक्षणोदाहरणौ संस्कृतभाषायां लिखत - 4
 (i) अनुप्रास,
 (ii) यमक।
13. (क) विसर्गसन्धेः परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषायां लिखत। 2
 (ख) द्वन्द्वसमासस्य परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषायां लिखत। 2
 (ग) करणकारकस्य परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषायां लिखत। 2

14. कोष्ठकाङ्कितेषु पदेषु उपयुक्तपदं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत -
1 × 5 = 5

- (क) परितः वृक्षाः सन्ति। (विद्यालयम्/विद्यालयस्य)
 (ख) मोहनः सह क्रीडति। (मित्रस्य/मित्रेण)
 (ग) नमः। (देवाय/देवेन)
 (घ) हसितेन। (अलम्/सह)
 (ङ) अवकाशः आसीत्। (श्वः/ह्यः)

खण्डः 'ङ'

(बहुविकल्पीय वस्तुनिष्ठप्रश्नाश्च)

15. अधोलिखितप्रश्नानां प्रदत्तोत्तरविकल्पेषु एकं शुद्धविकल्पं विचित्य
उत्तरपुस्तिकायां लिखत -
1 × 16 = 16

- (क) 'सुख + अनिलः' अत्र सन्धियुक्तपदमस्ति -
 (i) सुखालः (ii) सुखानिलः
 (iii) सुखनलः (iv) सुखलः
- (ख) 'जयोऽस्तु' इति पदस्य सन्धिविच्छेदोऽस्ति -
 (i) जयः + अस्तु (ii) ज + अस्तु
 (iii) जय + तु (iv) जय + स्तु
- (ग) 'प्रत्यहम्' इति पदे कः समासः ?
 (i) तत्पुरुषः (ii) अव्ययीभावः
 (iii) द्वन्द्वः (iv) कर्मधारयः

- (घ) 'सुवर्णव्यवहारः' इति समस्तपदस्य विग्रहः अस्ति ?
 (i) सुवर्णस्य व्यवहारः (ii) वर्ण व्यवहारः
 (iii) सुवर्ण व्यवहारः (iv) सुवर्ण व्यवहारः
- (ङ) 'पतमानः' इति पदे कः प्रत्ययः ?
 (i) ल्यप् (ii) क्त्वा
 (iii) तुमुन् (iv) शानच्
- (च) 'आ + दा + ल्यप्' अत्र निष्पन्नम् रूपमस्ति -
 (i) दत्त्वा (ii) आदाय
 (iii) आदत्त (iv) आदालय
- (छ) 'करुणायमानः बोधिसत्त्वः' अत्र विशेषणपदम् किम् ?
 (i) करुणायमानः (ii) बोधिसत्त्वः
 (iii) करुणा (iv) सत्त्वः
- (ज) 'सर्वान् तनयान्' अत्र विशेष्यपदं किम् ?
 (i) सर्वान् (ii) तनयान्
 (iii) सर्व (iv) तनय
- (झ) 'सत्या' इति पदस्य विलोमपदं किम् ?
 (i) रविः (ii) दिनकरः
 (iii) सूर्यः (iv) असत्या
- (ञ) 'विरुद्धम्' इति पदस्य विलोमपदं किम् ?
 (i) अविरुद्धम् (ii) रूपम्
 (iii) जनम् (iv) विरोधम्

- (ट) 'अलीकम्' इति पदस्य पर्यायपदं किम् ?
 (i) लोकम् (ii) नाथम्
 (iii) जनम् (iv) असत्यम्
- (ठ) 'खगः' इति पदस्य पर्यायपदं किम् ?
 (i) जनः (ii) रूपः
 (iii) पक्षी (iv) वृद्धः
- (ड) 'मुखेषु' इति पदे का विभक्तिः ?
 (i) तृतीया (ii) चतुर्थी
 (iii) पंचमी (iv) सप्तमी
- (ढ) 'युष्मद्' शब्दस्य प्रथमा - बहुवचने शब्दरूपं किम् ?
 (i) त्वम् (ii) युवाम्
 (iii) यूयम् (iv) अहम्
- (ण) 'करोति' इति पदे का धातुः ?
 (i) कर् (ii) कृ
 (iii) कुर (iv) करत्
- (त) 'अस्' धातोः लङ्लकार - प्रथमपुरुषैकवचने धातुरूपं किम् ?
 (i) आसीत् (ii) आस्ताम्
 (iii) आसन् (iv) आसम्

